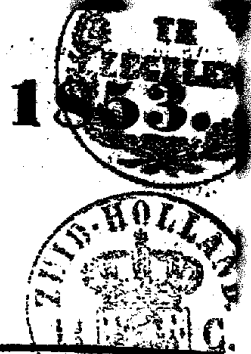

DE GRONDWET.

VERSCHIJNT

Alle dagen, behalve Zon- en Feestdagen.

PRIJS DER ADVERTENTIE:

Van één tot zes regels. f 1.00.
 Vóór elken regel meer. 0.15.
 Behalve de 35 cts. zegelgeld.

MAANDAG 15 AUGUSTUS.

UITGEVERS-DIRECTEUREN:

JOH. NOMAN en ZOON, te 's Gravenhage.

Brieven franco aan het Bureau De Grondwet.
 Jan Hendrikstraat, n°. 259.

ABONNEMENTSPRIJS:

Voor 's Gravenhage per 3 maanden 4.00.
 Voor de overige steden des Rijks 5.00.

Hoofd-Bureau voor Ned. Oost-Indië:

W. J. VAN HAREN NOMAN, te Batavia.
 Prijs franco per Landmail voor Java en buitenbezittingen,
 per jaar, met vooruitbetaling bij het nemen van het
 abonnement f 60, Ned. Cour.

Staten-Generaal.

Behandeling van de Wet, regelende het toezigt op de onderscheidene Kerkgenootschappen.

ZITTING VAN ZATURDAG, 13 AUGUSTUS.

In deze zitting zijn wederom een aantal adressen ingekomen, houdende beschouwingen ten voordeele of wel tot bestrijding van het wetsontwerp tot regeling van het toezigt over de onderscheidene kerkgenootschappen, en welke naar de commissie voor de verzoekschriften worden verzonden.

Gemelde commissie heeft, bij monde der heeren van Asch van Wijk en Engelen, verslag uitgebracht op een groot aantal adressen van gelijke strekking als de bovenbedoelde, en welke ter griffie worden gedeponerd.

Aan de orde is de voortzetting der algemeene beraadslagingen over het ontwerp van wet tot regeling van het toezigt over de onderscheidene kerkgenootschappen.

De heer MACKAY begint met de opmerking van een der sprekers van gisteren in herinnering te brengen, die gezegd had, dat, wanneer een vreemdeling in dit land kwam, deze verwonderd zou zijn over den tegenstand, die zich over de invoering der pauselijke hiërarchie geopenbaard heeft. Spr. nu voegt er bij, dat die vreemdeling nog vreemder zou opzien, wanneer hem aangewezen werd, dat die invoering heeft plaats gehad onder eene Grondwet, die bijna niet veranderd is, terwijl men zoovele grondwetten heeft gehad, waaronder zij evenwel niet is tot stand gekomen. Maar de

waarop te letten viel dan op die Grondwet, gelijk zulks door een Roomsche geleerde zelf zeer juist is aangemerkt: het zijn de omstandigheden, die men zich moet voor oogen stellen. En indien hij die wil in herinnering brengen, dan is het niet om brandstoffen te leggen, waartegen de heer STORM gisteren had gewaarschuwd, maar om die met de meeste bedaardheid te bespreken, als met de zaak in het nauwste verband. Er heeft zich buiten de Grondwet eene ontwikkeling van beginselen en omstandigheden opgedaan, waarop inzonderheid dient te worden gelet en waaruit de tegenstand, waarover sprake, zich verklaart. Hij stelt zich alzoo bij deze discussie voor: 1°. een terugblik te werpen op de geschiedenis; 2°. den geest der Grondwet kortelijk te behandelen, om 3°. nog met een enkel woord over deze voordragt te spreken. Wanneer hij nu terugtreedt tot de geschiedenis, dan schetst hij den toestand van den lande in vroeger dagen, waarin zóóveel is gedaan om de vrijheid van geweten te verkrijgen, waarin men den marteldood is gestorven in het streven naar die vrijheid; dat tijdstip rekent hij als de wording van dezen Staat, toen het eindelijk de banier der vrijheid dorst te ontrollen; het was bij de Unie van Utrecht. Hij weet wel, dat er door sommigen wordt gemeensnuild, wanneer men, van Nederland sprekende, dit noemt het classieke land der vrijheid. Maar hij moet dezulken afvragen: wat zij dan zouden willen: den toestand der Hervormden onder de heerschappij van Spanje, of wel de Roomsche kerk onder den Staat? Maar hij zal bewijzen aanvoeren, in welke mate hier te lande steeds geheerscht heeft een geest van vrijheid en verdraagzaamheid. Het is eene daadzaak, dat de Roomsche godsdienst zich steeds hier te lande is blijven ontwikkelen en dat men hier reeds lang bisschoppen heeft gehad, doch waarover altijd een groote strijd was gevoerd tusschen het land en de geestelijkheid. Die toestand, welken hij door een voorbeeld toelicht, is in 1795 afgebroken en, hij mag er bijvoegen, dat de abstracte beginselen, die vóór dien tijd heerschten, toen het graf zijn geweest der Kerk. Die beginselen hebben ook de scheiding van kerk en staat te weeg gebracht, maar toch werd eene staatsgodsdienst aangenomen, gelijk die in de staatsregeling van 1798 wordt gehuldigd, ofschoon het aan ieder was vrijgelaten God te dienen naar zijne begrippen. Die toestand had niet lang geduurd, maar werd spoedig gevolgd door de Grondwet van 1805, die in hare bepalingen op het stuk der godsdienst wel anders luidde, maar toch een toezigt inhield over de kerk naar bijzondere omstandigheden. Maar wat men destijds vooral beoogde onder de werking dier heerschende kerk, gelijk men het ten onrechte heeft genoemd, dat is, dat men er naar streefde, de Republiek tot die volkomenheid te brengen, dat zij wierd als ééne broederschap, die één God gelijkelijk diende, en dat men zorg moest dragen, dat nimmer de één over den ander, wie hij

ook zij, zou heerschen. Dat waren de illusien van die dagen. In 1814 gold gedeeltelijk het stelsel van tegenwoordig, om pantieljk den staat te bezielen als eene associatie, en godsdienst in acht te nemen; waarbij men uitging van het denkbeeld: hoe meer toenadering, hoe liever; waardoor tot stand kwam, wat een Fransch schrijver noemt *la morale universelle du Gouvernement*. Die *morale universelle* werd na 1814 hoe langer hoe meer ontwikkeld, om eenheid te verkrijgen in zijne beginselen. Intusschen was nooit het denkbeeld geweest, om te protestantiseren, maar om te liberaliseren. Die eenheid is echter nooit kunnen verkregen worden, en allengs hebben zich andere beginselen gevormd en ontwikkeld. Aan de ééne zijde, ontwikkelde zich het beginsel van positieve waarheid, een meerder begrip van kerkelijke overtuiging. Dit gold zoowel in Frankrijk als hier. Davop is gekomen de vervolging der separatisten; terwijl men aan den anderen kant aan Rome meende zooveel mogelijk te moeten toegeven op het gemengd terrein en intusschen op het Roomsche terrein door het *collegium philosophicum* trachtte te liberaliseren. Dit een en ander leidde er toe om, terwijl men aan den éénen kant het regt der gezindheden erkende, aan den anderen kant het te miskennen; en dit kon niet te gelijk gaan. Bij de absolute Kerk ontwikkelde zich de absolute staat, zoodat de kerk meer en meer werd beschouwd als eene burgerlijke associatie. Het jaar 1848 is de triomph geweest dier beginselen, waardoor de absolutie Staat vele vrijheden voor zich zelve neemt, zonder die aan anderen toe te kennen. De rationalistische triomph in Duitschland met de democratie was onhoudbaar. Die ontwikkeling heeft Rome ook gevoeld en het heeft de rationalisten het hoofd geboden en het gezag trachten te herstellen zoo als het meende dit te moeten

Rome zelf ingaat, en daarop moet vooral ten deze gelet worden. Al de schrijvers over het katholieke kerkelijk regt staan een geheel theocratisch beginsel voor; zij erkennen geene andere magt dan den Paus; al het overige is eene afgeleide magt; dit is dus niet een bloot kerkelijk beginsel, maar een beginsel dat terugwerkt op den staat. Hij staft dit verder door de aanhaling eener bul van Paus Innocentius III en anderen, waaruit het stelsel eener onbegrensde, ook wereldlijke magt van den Paus voortvloeit. Als men nu zulke beginselen naar buiten ziet werken, dan verdient daar allezins op te worden gelet, en dan bestaat er reden van bezorgdheid. Wanneer men dan eene wet als deze noemt eene *monsterwet*, dan vraagt hij, hoe het in andere landen gesteld is? En dan brengt hij bij, wat in Toscane, wat in Portugal plaats heeft; de kwellingen, de straffen, die men dáar, nog heden ten dage, en al bij vernieuwing, toepast op het verbreiden van leerstellingen, in strijd met de katholieke geloofsbelijdenis, op het houden van openbare godsdienstoefeningen, die niet behooren tot de R. K. kerk enz. Wanneer men nu bewaert, dat in alle grondwetten de vrijheid der kerk is geschreven, dan erkent hij, dat in die van Portugal gelijke bescherming aan de gezindheden wordt toegekend, en geene vervolging wegens godsdienstige begrippen wordt toegelaten; maar hij moet toch opmerken, dat eene Grondwet, die eene wet als die van 1852 gedooft, waarbij de vele vervolgingen en kwellingen van andersdenkenden, welke hij aanhaalde, worden in het leven geroepen, — wel eene doode letter mag worden genoemd. Hij zal niet spreken van Spanje noch van Oostenrijk, waar dit alles in volle mate geldt. Maar als hij die reactie zich ziet ontwikkelen ook op dezen bodem, dan — hij erkent het — wordt hij beducht en dan kan hij den tegenstand, die zich openbaart, verdedigen, ja hij noemt dien regtvaardig. Ook in België doet zich diezelfde reactie gevoelen. Men had daar verzocht, dat op de scholen ook Protestantsche geestelijken mogten worden toegelaten en de Katholieke geestelijkheid, daarover gehoord, verklaarde, dat die Protestanten zouden schenden het beginsel van het geloof en hun aanwezen zou strijdig zijn met de vrijheid. Hij heeft alzoo deze omstandigheden aangehaald, ten bewijze, in welke mate zich de beginselen hebben ontwikkeld, waaraan de invoering der bisschoppelijke hiërarchie haren oorsprong is verschuldigd. Hij herinnert, dat die invoering reeds voor de derde maal hier te lande plaats heeft. De eerste maal, onder Willebrord; maar terstond baarde die invoering tegenstand, niet van de zijde van Protestanten — die waren er toen niet — maar van de zijde van Keulen. Daarop volgde Bonifacius, die het verkreeg de gronden van tegenstand van Keulen te wederleggen. Na diens dood heeft Rome toch den aartsbis-

schop van Keulen benoemd. De aanstelling van een tweeden bisschop, in 1559, lokte een tegenstand uit, waarbij die van 1852 kinderspel is, en een wonder, want het waren Prins en aartsbisschop, die tegenoverstonden, maar die volstrekt niet was naar den zin der geestelijkheid hier te lande en van de abdijen, die daardoor van inkomsten werden beroofd; daarbij kwam, dat de inquisitie moest worden ingevoerd, ondanks het concilium van Trenthe. Hij komt alsnu in eene nadere herinnering aan de verschillende bliken van tegenstand, die zich daartegen van alle zijden openbaarde. Toen evenwel de aartsbisschop was benoemd, begon de strijd op nieuw, want de Jezuiten wilden hem alleen door den Paus benoemd hebben. De aartsbisschop Vosmeer had dan ook ontzaggelijk veel te lijden. De Jezuiten werden door den Pausel. internuntius ondersteund, zoowel te Brussel als te Keulen. In 1702 heeft men het zóóver weten te brengen, dat dit land is geworden een land van missie, schoon dit tot groote moeilijkheden leidde met de kapittels, die zelve de benoeming van geestelijken aan zich wilden behouden. Nu weet hij wel, dat in de Pauselijke allocutie steeds gesproken wordt van het *monster der Jansenisten* — hij zou ook kunnen zeggen het *monster der Jezuiten*; maar geschiedkundig is het niet juist, dat de tegenstand van de Jansenisten uitging. Maar in de Gallikaansche kerk had zich de strijd opgedaan, welke eerst dezer dagen is ten onder gebracht. Ook daarin gold steeds te voren het beginsel van geheele onafhankelijkheid van Rome. Hij heeft door deze en meerdere bewijsgronden alzoo doen uitkomen, dat de strijd met Rome elders steeds levendig is gebleven en ook nu weder hier te lande herleeft.

Hij komt alzoo tot de vraag: of eene wet een einde zal maken aan den bestaanden strijd? en hij gelooft daarop toestemmend te kunnen antwoorden. Voor de ontwikkeling *laissez-faire*? b. kan eene wet nuttig zijn? De eerste vraag moet hij ontkennend beantwoorden, omdat hij zich daar niet veel op vertrouwt.

De tweede vraag: kan eene wet nuttig zijn, beantwoordt hij toestemmend, mits men begint met de verschillende kerken te erkennen; dan is eene regeling van het toezigt bij wet allezins doelmatig, hetgeen hij nog kortelijk toelicht. Eindelijk de wet zelve in beschouwing nemende, zegt hij, dat later meer opzettelijk te behandelen; maar wat al dadelijk in het oog valt, is, dat deze wet het bewijs levert van de mogelijkheid om de kerk te bewaren tegen overmoed van den Staat, en zoo omgekeerd. Daarin kan de wetgever, als er nader gelegenheid genoeg bestaat, om hare bijzondere deelen naar zijne overtuiging, tusschen beide komen; of hij dit moet, of hij dit behoeft: is, zijns inziens, eene andere vraag. Hij eindigt zijn betoog met de verklaring, dat, indien hij door den *voorn* zijner beschouwingen iets mogt gezegd hebben wat kwetsend mogt zijn voor anderen hij daarvoor de ruimste versoening vraagt. In de *strekking* zijner woorden neemt hij echter niets terug. Hij hoopt, dat het einde zal zijn de vrijheid der gemeenten onder het wakend oog des Konings, en de algemeene liefde en verdraagzaamheid.

De heer VAN NISPEN vangt aan met te kennen te geven, dat zoo de vorige spreker eendragt verlangt te bevorderen, gelijk hij gezegd heeft, hij niet den weg moet volgen, die door hem is ingeslagen. Hij laat het aan zijnen vriend en medelid, tegen wien de gehouden rede eigenlijk gericht was, over daarop te antwoorden. Slechts één punt meent hij thans te moeten zeggen, zich voorbehoudende zoo noodig, daarop later terug te komen. De vorige spreker heeft namelijk eene zaak vergeten, waardoor het door hem opgerigte gebouw in een stort. Welke was namelijk de toestand der maatschappij in 1520 en welken toestand beleven wij thans? Hij herinnert nu in korte trekken, welke onbillijkheid en onregtvaardigheid er in vorige tijden in sommige landen, waar eene heerschende kerk bestond, hebben plaats gehad. De staat wendde onregtvaardige middelen aan, om dwang over andere gezindheden uit te oefenen en, om ze onder het juk te houden. Stroomen bloed kostte het bijv. in Duitschland eer dat er eenige gelijke werd verkregen. Nog betoonde men daar onverdraagzaamheid bijv. tegen de calvinisten Calvinisten en Lutheranen werden uitgesloten of deden het wederkeering; zoodat uit vroegeren tijd als uit den tegenwoordigen ontstaat hij beweijst van de onverdraagzaamheid die soms hier en daar overheerscht heeft. Na den hevigen aanval van den vorigen spr. heeft hij zich verplicht geacht te kortelij te herinneren, omdat het verwijt van intolerantie nu aan Rome gedaan wordt. Voor den lateren tijd haalt hij bijzonder het voor-

gevallene in Zweden aan. Wat de opmerking van den vorigen spr. aangaat, dat Rome ook nu gevraagd heeft, of het de Bisschops-hierarchie kon invoeren, zegt de heer VAN NISSEN, dat de H. Stoel dit gedaan heeft, omdat het concordaat bestond. De Paus, het Hoofd der Kerk, meende niet tot de invoering der hierarchie te moeten overgaan, voor dat de overeenkomst, in 1827 met de Regering gesloten, met wederzijdsch goedvinden was opgeheven. Spr. is daarop tot eene zuivere bestrijding van het wets-ontwerp overgegaan. Ook hij erkende het gewigt dezer discussiën; het geldt toch het stellen van den eersten stap op eene dwaalweg, die bij de grondwetsherziening van 1848 voor goed was afgesneden; een eersten stap tot aanranding van de vrijheid van godsdienst, tot vaststelling van eene onregtvaardige wet of van eene wet, die nimmer ten uitvoer gelegd zal kunnen worden; die eene bron van twist en tweedragt zou kunnen openen; waardoor oneenigheid tusschen burgers van den Staat kan ontstaan. Zij is haar aanzien verschuldigd aan eene gevoeligheid, die hij eerbiedigt, maar tevens aan eene opwekking van driften, waaraan de grondwetgever van 1848 voor goed een einde had willen maken. Zoo men nu den weg had gevolgd, die destijds door den minister Lightenvelt was aangewezen, veel schade en nadeel zouden bespaard zijn geworden. Het zou zijn wensch geweest zijn, dat, in plaats van de aanbieding dezer wet, de Regering getracht had de gemoederen te bedaren en te doen uitkomen, dat de organisatie een gevolg was van een grondwettig regt van de vrijheid die aan een ieder is toegekend en dat daaruit voor niemand enig nadeel zou kunnen voortvloeijen. Men had zich boven driften en hartstogten moeten plaatsen; dan had men zeker rust en kalmte kunnen bevorderen. Het is een groot ongeluk dat dit niet gebeurd is; de schadelijke gevolgen doen zich daarvan gevoelen. Wat nu het aanhangig wets-ontwerp aangaat, vreest hij, dat deze wet, wordt zij aangenomen, op den duur alle kerkgenootschappen van hunne vrijheid zal berooven. Zij is nu tegen het R. C. kerkgenootschap gerigt. Nu merkt hij op, dat er in den Raad van State, bij de beoordeeling dezer voordragt, geen enkel lid van dat kerkgenootschap zitting had. In den ministerraad was wel zoodanig lid gezeten, maar deze verliet het vaderland vóór de aanbieding van het ontwerp, nadat hij zijne volstrekte afkeuring van hetzelfde aan menigeen had doen kennen en zelfs den wensch geuit had, dat van die meening zou blijken. Hij toont het zonderlinge aan, dat er hij de openbare discussiën geen afzonderlijk hoofd voor het depart. van de R. C. Eeredienst is opgetreden, niettegenstaande het voormalig lid der kamer (de heer van Hall), die voor het hoofd van het kabinet wordt gehouden, nog in 1852 de twee hoofdstukken voor de Eerediensten heeft afgestemd, omdat hij de optreding van twee afzonderlijke ministers voor de departementen der eerediensten dringend noodzakelijk oordeelde. Hij vraagt het, of dit ook daaraan toe te schrijven is, dat men geen lid van dat kerkgenootschap heeft kunnen vinden, die zich met die taak heeft willen belasten. Voorts wijst hij op de weinige opbelevingen en toelichtingen, die van regeringswege zijn mer tegen dit ontwerp zijn ingekomen. Die niet-beantwoording van gemaakte bedenkingen beschouwt hij als een blijk van minachting jegens de Kamer, waaraan zich geene vorige regering zou hebben gewaagd. Het ontwerp randt een der voorname beginselen van de Gwt. aan, omdat het een preventief toezigt wettigt. Dit is juist met de Gwt. in strijd. En om de ongrondwettigheid van het ontwerp aan te toonen, beroept Spr. zich op al hetgeen er in 1848 bij de herziening der Grondwet is voorgevallen. In het voorbijgaan wederlegt hij de meening der regering, dat de mem. van toel. van 1848 hare kracht zou hebben verloren doordien er later wijzigingen in het ontwerp gebragt zijn. Dit is het geval niet geweest. Uit al de gewisselde stukken en uit alle redevoeringen ontleent Spr. het bewijs, dat het denkbeeld van preventief toezigt geheel op den achtergrond is geschoven. Het gering getal leden, dat destijds tegen het hoofdstuk stemde, gronde zijn tegenstand juist op het gemis van de preventie. De Grondwet heeft geene preventieve maatregelen gewild; het ontwerp is alzoo met de Gwt. in strijd; het verkort de vrijheid en de regten door de Grondwet gegeven. Er is daarbij geen voorbehoud ten behoeve van den Staat gemaakt. Reeds in de Grondwet van 1815 was daarvan niets meer te vinden. Het erkende doel van den grondwetgever van 1848 was, om aan de kerk volkomene vrijheid toe te kennen. De Staat had geen regt of toezigt op de organisatie. De kerk zelve heeft het regt die te regelen. Reeds toen heeft men er gewag van gemaakt, dat de R. C. kerk uit haren abnormalen toestand moest geraken. Van de 60 toen aanwezige leden heeft geen enkel daartegen eenige bedenking gemaakt. Het regt van elke kerk, om zich zelf te organiseren, werd in November 1852 door den heer van Hall en in April jl. door den heer van Doorn nu ministers, erkend en niet in het minst in twijfel getrokken. Regering en vertegenwoordiging waren het daarover van 1848—52 volmaakt eens. Zelfs namens den Koning werd aan het Hoofd der kerk die meening kenbaar gemaakt. Ten gevolge van die verklaring werd er met wederzijdsch goedvinden van het concordaat afgezien. Of hetgeen er nu later gezegd en verklaard is, wel met de waardigheid en de belangen van het land overeenkomt, laat hij liefst geheel in het midden. Hij kan het geene milde uitvoering der wet noemen, wanneer men al het gebeurde ter zijde stelt en zich op eene Napoleontische wet beroept: zij neemt het geene vrijheid, zoo men van alles aan de Regering kennis zal moeten geven en de regeling en uitvoering van hare medewerking en willekeur zal moeten afhangen. Hij acht dit in strijd met de wijze bepalingen der Gwt. en een grooten mistap in de tijden die wij beleven. Hij wijst er op hoe dikwerf men het heil van de kerk verwacht heeft, hoe menig malen Staten en dynastien, door de ondersteuning der Kerk werden geschraagd en behouden. De Kerk moet

vrij zijn, zoo zij met vrucht werkzaam kan zijn. Vooral is dit noodzakelijk in den tegenwoordigen tijd, waarin lagere volksklassen dikwerf tegen hoogere gestemd zijn. Wie weet hoe spoedig de hulp en de ondersteuning der Kerk niet noodig zou kunnen zijn. Laten wij dan de lessen der geschiedenis en der ervaring niet voorbijzien; dat zij die nu banden voor het eene kerkgenootschap verlangen, niet vergeten dat daaruit ook de grootste moeilijkheden voor hen kunnen ontstaan. Hij hoopt dat men den ongrondwettigen weg niet zal betreden. Hij zal stemmen tegen het ontwerp, in volle overtuiging dat hij daardoor gewis zal hebben voldaan aan zijnen eed en aan zijnen pligt.

De heer WINTGENS vangt aan met al dadelijk te verklaren, dat hij is een voorstander van het beginsel in het algemeen, hetwelk bij de tegenwoordige voordragt ten grondslag ligt. Hij is ook een voorstander van de grondwettige godsdienstvrijheid, van de vrijheid van geweten, hier te lande bestaande. Hij is overtuigd, dat dit beginsel in het algemeen bij het tegenwoordige ontwerp geen nadeel zal lijden. Hij zal trachten, de gronden daarvoor uiteen te zetten. Hij gelooft niet, dat het ontwerp de aanvallen verdient, waaraan het bloot heeft gestaan. Spr. heeft veel algemeenheden gehoord. Nog de laatste redenaar heeft gezegd, dat het ontwerp de godsdienst aan klauwers legde, doch dit zijn algemeenheden. Men hoort spreken van een repressief en een preventief stelsel. Doch dit alles is niet genoeg. Men moet af dalen tot de bepalingen der wet; men moet dit in specialiteiten aanwijzen, die klauwers, dat preventieve in de wet aantoonen. Men vergete niet, dat het hier geldt een ontwerp, hetwelk de Natie zeer ter harte gaat; dat de teederste snaren worden aangeroerd; dat de uitslag meer dan elke andere zaak, met ongeduld door het Nederlandsche volk verbeid wordt. Spr. is overtuigd, dat de ontwikkeling van gronden, wederzijds, tot toenadering, tot het wegnemen van vele bezwaren zal leiden. De wrijving van gevoelens kan hier van groot nut zijn. Daarom zal spreker met openhartigheid, en met eerbiediging van het gevoelen van andersdenkenden, zijne meening ontvouwen. De regeling, welke het hier geldt, is steeds een allermoeijelijkst vraagstuk geweest. Maar dit bezwaar nam toe in ons land, door twee groote gezindheden verdeeld; maar moet gezorgd worden voor eene goede verstandhouding, in het belang van orde en rust, waar zoo ligt door de regeling de hartstogten opgewonden worden. Die toestand compliceert de zaak, en heeft ook invloed op de discussie. Onwillekeurig plaatst ieder zich op zijn confessioneel terrein. Spr. zal zich daarop niet begeven; hij zal niet spreken van een protestantsch standpunt, maar uit het oogpunt van het regt van den staat tegenover het kerkgenootschap. De vraag, welke hij zich voorstelt, is eenvoudig deze: welke zijn de regten en pligten van den Nederl. Staat volgens de Gwt., op het stuk van Godsdienst? hoe zal het best worden gewaakt dat daaraan geen stoornis wordt gebragt? Hoe wordt het meest bevorderd het godsdienstig belang der ingezetenen, het hoogste belang van den Staat? Om dit te onderzoeken is één vereischte onmisbaar. Hij zal zijn denkbeeld formuleren in een enkel zinnenstuk, dat in den loop zijner rede, meermalen gebruik maken, en anderen laten spreken, omdat die getuigenissen zooveel gewigt in de schaal zullen leggen. Hij beroept zich dan op een werk, voor ruim 200 jaren door den Aartsbisschop van Toulouze geschreven, en waarvan de slotsom is, dat de waarheid boven alles gaat. En dan vraagt Spr.: wat zegt de Gwt? Welke grenzen wijst zij aan? Welke is de geest van waarheid, door haar voorgeschreven? Er zijn er die meenen, dat de Gwt. volstrekte afscheiding van Kerk en Staat wil. Dit is nog gisteren beweerd. Er zijn er, die dit wenschen, en die meenen dat de vervulling van hunnen wensch in de Gwt. staat geschreven. Spr. gelooft niet, dat de Gwt. dit beoogt. Die volslagen afscheiding van Kerk en Staat, bestaat slechts in één land, in de Republiek der Vereenigde Staten. Maar daar bewaart ook de Constitutie volkomen stilzwijgendheid over de Godsdienst. Daar is niet, zoo als bij ons, een Hoofdstuk VI der Gwt.

Dus het bestaan van het VI hoofdstuk bewijst reeds, dat er hier geene volkomene afscheiding bestaat tusschen Kerk en Staat. Hij acht die afscheiding dan ook niet wenschelijk, noch een benijdenswaardige toestand. Hetgeen daarvoor is geschreven, heeft hem van die wenschelijkheid niet overtuigd.

Na de ontwikkeling van zijne zienswijze omtrent de strekking, den geest en de bedoeling der Grondwet, hetgeen vooral gepaard gaat met het voorlezen van velerlei citaten uit allerhande schrijvers, meent de spr. dat de wet goed is; want dat zij aan Caesar geeft wat aan Caesar toekomt.

Hij eindigde met het geven van eene les. Hij hoopte, dat de wet zou zijn een verzoeningsteeken; dat eenegzindheid mogt herleven dáár, waar allen worden geacht te zijn zonen van hetzelfde Vaderland.

De heer VAN REEDE VAN OUDTSHOORN verklaarde te behooren tot hen, die verlangd hadden geene wet; en dat niet uit gebrek aan belangstelling, maar omdat de Regering zelve had behooren te doen, hetgeen zij verlangt, dat de Wetgevende Magt vaststelt. Het aanbieden van eene wet laadde op de Regering den schijn, dat zij terugdeinsde voor de verantwoordelijkheid, haar bij de Grondwet opgedragen. De petitionarissen van April hadden dan ook niet gevraagd eene wet; maar zij vroegen eene onthouding van elke erkenning der nieuwe bisschoppen, en daarmede in verband het doen van krachtige vertoogen aan Rome.

Niemand had gevraagd verkorting van de regten der R. C.; men vroeg alleen de verwijdering van al hetgeen dreigend scheen voor de regten van den Staat en die der andere kerkgenootschappen.

De Regering, dit standpunt uit het oog verliezende, was

inderdaad, naar Spr. meening, in eene politieke dwaling vervallen. De Regering had eene wet noodig gekend en tot betoog daarvan zich beroepen op de wet van Germinal, spr. zou over die wet niet uitweiden; maar ook al gaf hij toe, dat zij van kracht is en behoort afgeschaft te worden, dan nog was het bewijs niet geleverd, dat daartoe eene andere wet noodig was.

Eene wet achtte de Spr. dus noch noodzakelijk, noch wenschelijk; maar nu zij eenmaal aangeboden was, zou zij door den Spr. worden aangenomen, mits aan twee vereischten voldoende.

Het eerste vereischte was, dat er genoegzame gronden aanwezig waren, om het ministerie te ondersteunen. Hij zal niet in herhalingen vervallen, omtrent de aanleiding van 't bestaan van het ministerie. Hij zal slechts nagaan, wat het, gedurende den korten tijd van zijn bestaan, verrigt heeft. En dan kan hij niet ontkennen, dat het reeds veel heeft gedaan. Vooral volgde het niet het voorbeeld van het bekende «Wacht op onze daden»; maar legde dadelijk eene ronde verklaring van beginselen af, die weerklink had bij die Natie, omdat zij ontwikkeling gaf aan de constitutionele monarchie in de ware beteekenis des woords. Intusschen was, na deze verklaring, de houding van het Ministerie, door het aannemen van een neutraal standpunt, minder geruststellend geweest, en hij hoopte nu, dat het Ministerie bij deze discussie zou betoonen, dat het op nieuw het nationale terrein wilde betreden, dat zoo lang reeds verlaten was.

Het tweede vereischte was, dat de wet aannemelijk zij of gemaakt worde. Om die aannemelijkheid te beoordeelen, moest men uitmaken, naar welke beginselen zoodanige wet behoorde vastgesteld te worden? Spr. trad alsnu in eene uitvoerige wederlegging van de opvatting des heeren MEEUSSEN, omtrent den zin en de beteekenis van het Vide hoofdstuk der Grondwet. In het algemeen meende de Spr. dat dit hoofdstuk het maken van eene wet veroorloofde. Tevens erkende hij, dat de Regering thans in de wet aanmerkelijke wijzigingen had gebragt en vele verbeteringen; maar hij wachtte ook dat door het gebruik maken van het regt van amendement, de wet nog meer werd verbeterd, opdat al hetgeen daaruit verdwijne, wat hare aanneming voor hem nog bezwaarlijk maakte.

Hij hoopte alzoo vóór de wet te kunnen stemmen; en als hij dit deed, moest hij vragen, van waar de hevige tegenstand kwam? Die tegenstand verklaarde hij daaruit, juist omdat men in de wet zag eene vernieuwing van het protest van April in wettelijken vorm; eene demonstratie, niet tegenover de R. C., maar tegenover den overmoed van het Ultramontanisme, dat hier te lande zoo vele aanhangers telde.

De heer BLAUFOT TEN CATE gaat de geschiedenis en den inhoud der allocutie na; en ofschoon hij het herstel niet vreesde van de inquisitievuren van de 16de eeuw, had de houding van het Hof van Rome toch zijn vertrouwen niet vermeerderd. Dit had natuurlijk invloed op zijne beoordeeling van de vraag, of in de gegeven omstandigheden eene wet noodzakelijk was?

Gaarne stond hij aan de R. C. de organisatie hunner Kerk toe; maar hij meende dat zulks geheel iets anders was dan bedoeld wordt met de herstelling van de kerkelijke hiërarchie van de 16e Eeuw. Wat de wet betrof, in hare aanbieding had hij zich niet verheugd; want hij verwachtte daarvan geene vermindering van de spanning, geene genezing van de toegebragte wonden.

Maar de wet nu eenmaal daar zijnde, en het maken van die wet naar Spr. meening volgens de Grondwet geoorloofd zijnde, geloofde de Spr. tot de vaststelling van die wet te mogen medewerken. De Spr. toetste de voordragt voorts aan de vereischten der Grondwet, en kwam tot slotsom, dat zij bleef binnen de grenzen van het *Jus Circa Sacra*. Hij zou dus stemmen voor de wet, indien hem niet bliken mogt, dat in eene enkele harer bepalingen werd getreden op het gebied van het *Jus in Sacra* der kerkgenootschappen. Mogt daarvan het bewijs worden geleverd, hij zou stemmen tegen de wet.

De discussiën werden daarna verdaagd tot *Dingsdag* ten elf ure.

In de *Zutphensche Courant* leest men aangaande de interpellatie van den heer Dommer van Poldersveldt.

«Zoo nam deze interpellatie een einde, die van een zedelijk kant eene volkomene overwinning aan het ministerie verzekerde.»

Wij zijn verlangend ook iets over de andere kanten te vernemen, van de *Zutphensche Courant*, die aan het ministerie van den zedelijken kant den palm der overwinning toereikt.

Vlugheid kon bij de interpellatie aan den heer van Hall niet worden ontzegd, want hij antwoordde op de 2e vraag, voor dat hij nog gevraagd was.

Iets dat de Voorzitter, juist tegenover den heer van Hall, ook wel had mogen bedenken.

De *Morgenster* van II. Woensdag deelt den inhoud mede van twee adressen, waaruit zou moeten blijken ongest [?] die tegen het wets-ontwerp op de kerkgenootschappen heerscht. Het eerste wel is tegen maar het tweede is vóór het wets-ontwerp. Op het adres uit Amsterdam missen wij de medetekening van de Kerkenraden der Doopsgezinde en der Christelijke afgescheidene gemeenten.

Nederlanderachtigheden.

Tot in Junij ging de *Nederlander* voort, steeds opgaven te doen van de adressen, welke aan de regering werden toegezonden, **TEGEN de HERSTELLING der bisschoppelijke hiërarchie.**

Wij vroegen toen „wat zal de regering aan die adressanten antwoorden? De semi-officiële bladen vermanen intusschen tot geduld en vertrouwen.“

De *Nederlander* heeft geenerlei antwoord, alleen de verzoeken medegedeeld. Van elders van geen antwoord gehoord.

Wij vragen thans. Wat is aan die „geschokte gemoeederen“ geantwoord. Of was het genoeg, dat de lui maar teekenden, en behoeft de regering zich verder om hen niet te bekommeren.

Misschien zou de reize van den Minister Lightenveldt om met „den Heiligen vader“ eene diplomatieke aandraking te hebben, eene goede stoffe voor een bevredigend antwoord kunnen zijn.

Het ministerie mag daar wel eens over denken.

De *Nederlander* van 5 Augustus zeide omtrent de strekking der adressen tegen de herstelling der bisschoppelijke hiërarchie, dat daarbij „eerbiediging der regten van onze R. C. medeburgers op den voorgrond gesteld wordt,“ verdient te worden vergeleken wat zij op 13 Julij daarover oordeelde:

„indien sommigen of velen der adressanten gemeend hebben, dat volgens de Grondwet, aan het weeren der bisschoppen en het beletten van eigen kerkregeling kon worden gedacht....“

Buitenland.

Ook nu trekken wij de buitenlandsche berigten weder te zamen. Zij behelzen echter weinig staatkundig nieuws van aanbelang.

Het manifest des Sultans aan de Turksche bevolking was den 30 Julij nog niet uitgevaardigd. Men denkt dat de vertegenwoordigers der bemiddelende mogendheden dit tegengaan, en inmiddels zorgen dat dit manifest niets behelze wat der herstelling van de goede betrekkingen kunne in den weg staan.

Men spreekt te Parijs steeds van een of anderen bijzondere maatregel, ter gelegenheid van de feesten van den 15, wellicht bedoelt men eenige verzachting ten opzichte van de staatkundige uitgewekenen of ballingen.

Door een telegraphische berigt uit Madrid, van den 8, verneemt men, dat het koninklijk besluit het licht heeft gezien, waarbij de concessien van de ijzeren spoorwegen worden bevestigd. De heer Salamanca is naar Parijs vertrokken.

Uit Lissabon berigt men, dat de bank-actien, in de hoop van finantiele regelingen met de regering, zeer gestegen waren.

Uit het Noorden van Europa, Denemarken, berigt men, dat de Staten van het hertogdom Sleeswijk tegen October aanstaande zullen worden bijeengeroepen. Ter zelfder tijd zal het patent van Maart 1844 worden ingetrokken, wegens het uitsluitend gebruik van de Deensche taal in die vergadering; Deensch en Duitsch zullen worden toegelaten, doch de President zal in de eerste taal de beraadslagingen voeren, en zijne woorden ook in het Duitsch vertalen.

De Engelsche bladen houden zich thans met bijkans niets anders bezig, dan de groote monsterring van de vloot, te Spithead, die den 12 zou plaats hebben. De *Times* houdt het er voor dat het gewigt, dat die vloot in de schaal werpt, in de raadsvergaderingen van Rusland en te Weenen wel zal gevoeld zijn. Het blad zegt voorts, onder anderen: „In den tegenwoordigen staat van Europa, gelooven wij dat zulk eene beschikbare magt een der voornaamste waarborgen voor onze veiligheid, en voor de rust der wereld is. In andere landen kan men eene zamentrekking van troepen, ruitery en voetvolk zien, die in getal verre die van onze bataljons te Chobham verzameld overtreffen; in andere landen kan men den aanval en de verdediging van vestingen zien, die veel sterker en meer wetenschappelijk zijn aangelegd dan Chattam; doch de bewegingen van eene stoomvloot van linieschepen, bemand door Britsch zeevolk, kan men gelukkig maar in Engeland alleen zien. Het is de uitkomst van hetgeen door eeuwen moed en bekwaamheid is tot stand gebracht tot onze verdediging, alsook tot bescherming van die groote beginselen, waaraan, in kwade dagen, dit eiland nog steeds een toevlucht biedt. God geve, dat het dit immer moge doen, en dat, terwijl wij ons overwigt in den zee krijg behouden, onze magt nimmer moge worden aangewend dan voor de verdediging van wat recht is en tot handhaving des vredes!“

Binnenland.

's Gravenhage, 13 Augustus.

Z. M. heeft aan J. C. Sterrenburg, op verzoek, eervol ontslag verleend als burgemeester der gemeenten Berkel e. a. en Tempel.

Z. M. heeft vergunning verleend tot den aanleg van een grindweg leidende van de kom der gemeente Klundert langs den nieuwen dijk door den langen weg tot aan den zoogenaamden veerdam nabij de Roode Vaart in de rigting van den Moerdijk, ter lengte van 5879 ellen, en concessie tot tolheffing ten behoeve van het domein van Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden.

Z. M. heeft den officier van gezondheid van de 3de kl. F. L. Schmit, voor een jaar op non-activiteit gesteld; den kapitein W. van der Blom, van het 1ste regem. infanterie, op aanvraag en op grond van langdurige dienst, op pensioen gesteld, met toekenning van den rang van majoor.

Z. M. heeft benoemd: bij het 1ste regem. infanterie tot kap. van de 3de kl., (naar ouderdom van rang) den 1sten luit. J. G. Mohr, van het derde reg. van het wapen; bij het 7de regem. infanterie, tot 1sten luit. naar ouderdom van rang) den 2den luit. A. M. Sierveelt, van het corps; bij het geneesk. personeel der landmagt, tot officier van gezondheid der 3de kl., den kwekeling van „Rijks kwekschool voor militaire geneeskundigen“, W. H. C. Broekman.

Z. M. heeft het ontvang-kantoor der directe belastingen en accijnzen te Oosterend opgeheven en vereenigd met dat van Wommels; en zijn voorts daarbij benoemd tot ontvangers der directe belastingen en accijnzen: te Wommels e. a., de heer L. R. Krins, thans ontvanger te Heeg; te Heeg e. a., de heer J. J. W. Bolman, thans ontvanger te Beetsterzwaag e. a.; te Tjerkwerd e. a., de heer I. H. van der Goot, thans in dezelfde betrekking te Oosterend.

Volgens een van Zr. Ms. minister plenipotentiaris te Stockholm ontvangen schrijven, zijn, bij eene afkondiging van het Zweedsche handels-collegie, dd. 2 Augustus jl., thans als door cholera besmet verklaard: Abo, Helsingfors, St. Petersburg, Cronstadt, Narva, Reval, Riga, Stettin, Kopenhagen, Nykiöbing in Falster, Neyested in Lolland, Frederikshaven en Flensburg; en als zoodanig verdacht, voor zooverre deze niet als besmet zijn aangegeven: de Finsche havens van en met Kristinestad tot aan de Russische grenzen; de havens van het eiland Aland, de Russische havens der golf van Finland en der Oostzee, de Holsteinsche en overige Deutsche havens der Oostzee, benevens die van Sleeswijk en Denemarken.

Verder zullen schepen en reizigers komende van Finland, de Russische havens der golf van Finland, de Oostzee, Duitschland, Denemarken en Noorwegen; om in Zweden te worden toegelaten, van gezondheids-passen moeten voorzien zijn en zich aan al de bepalingen wegens het quarantaine-onderzoek te onderwerpen hebben.

Ten gevolge der ijverige bemoeijingen van Zr. Ms. consul te St. Petersburg is de in 1849 vastgestelde tarra van 8 per cent voor de kranjans Java-suiker, bij den invoer in Rusland, thans wederom bepaald op 10 per cent; of met de wettelijke, maar voor kiezing van de invoerders, kunnen uitgewogen worden.

De discussiën in de Tweede Kamer zullen *Dingsdag* worden voortgezet.

Ingeschreven zijn nog de heeren van Lijnden, Dommer, Sleeswijk Vening, Rijk, Sander, Storm van 'sGravensande, Lujben, Bots, de Kempnaer, van Wintershoven, van Lennep en Godefroi.

Men moet evenwel niet vergeten, dat nog vele andere leden, als de Heeren Thorbecke, Strens, Van Hoëvell, Groen, Sloet enz. het woord zullen voeren. De algemeene discussiën beloven dus nog eenige dagen te zullen aanhouden.

Uit onderscheidene gemeenten van het Gaaafschap Zutphen, is door vele Protestantsche Ingezetenen geteekend, opgezonden het navolgende adres aan Z. M. den Koning.

Sire! Nemen de vrijheid zich met den meest verschuldigten eerbied tot U. M. te wenden de ondergeteekenden, allen Protestantsche onderdanen van U. M., welke ook in hun Godsdienschtig gevoel innig werden geschokt, toen, ten gevolge eens schrijven van Mr. F. H. C. DRIELING te Utrecht, eene te ligtgeloovige mening door de dwaze ijdelheid veler Predikanten en de dweepzucht eener alom vermeerderende factie, om hare eerzuchtige en staatkundige bedoelingen te schragen, in beweging werd gestuwd; toen er bezwaren voor U. M.'s troon werden gebragt, die in effecte niet bestonden, doch die tweedragt en religie-haat in den Lande moesten verwekken, en helaas! maar al te spoedig verwekt hebben, — verguisen de gulde spreuk der Vadersen: *Ben-dracht maakt magt.*“

Immers gerust gesteld was ieders gemoed door U. M.'s vorig Ministerie, welks woorden luidden: „de Koning waakt en zal waken voor ieders regten, opdat de belijders der onderscheidene Eerediensten zich houden binnen de palen der Wet“; — geene numerieke meerderheid, geene Secte zoude ooit een gezag bemagtigen boven de Wet: daarvoor waarborgde ons het praerogatief der Kroon!

Behoudens al den eerbied intusschen voor het grondwettige regt U. M. om ministeriën te vormen, zij het ondergeteekenden echter vergund, vrijmoedig te kennen te geven, dat het hun leed deed te zien, dat de Ministers, thans met U. M.'s vertrouwen vereerd, hunne voorgangers beschuldigen, als of door DEZEN niet de praerogativen der Kroon op prijs werden gesteld, en als of zij niet ten allen tijde hadden gehuldigd art. 54 der Grondwet: „de uitvoerende magt berust bij den Koning“; — terwijl men vroeger luide en even billijk klaagde: dat te veel aan het Staatsalvermogen werd overgelaten.

Thans echter Sire! mogen ondergeteekenden hunne verwondering, ja hun leedgevoel niet verbergen, in de tegenwoordige Raadslieden der Kroon, met voorbijzien van art. 104 der Grondwet: *de Wetgevende magt berust bij den Koning en de Staten*

Generaal hebben kunnen goedvinden, om met een vreemden vorst te onderhandelen over hier voorgesdragenen Wetten, en daatof eenen buitengewonen gezant, een minister af te vaardigen, ten einde dien Vreemden Vorst, ongevraagd en ongevraagd, over zoodanige voorgedragen Wet gerust te stellen.

Sire! Van alles wat in deze dagen het nationaal gevoel moogt schokken, niets heeft ondergeteekenden pijnlijker aangedaan, dan in de Tweede Kamer, — ten aanboore des Nederlandschen Volks ten aanhoore van geheel de beschaafde wereld, — door U. Ms. Minister van Buitenlandsche Zaken te hooren verklaren: dat een Buitengewoon Gezant, een minister naar een Vreemden Vorst, naar Rome is afgezonden, om diens gemoed gerust te stellen over het ontwerp van Wet regelende het toezigt op de onderscheidene Kerkgenootschappen hier te Lande, in Uw Nederland!

Die woorden toch zijn hoogst beleedigend voor het gevoel van eigenwaarde, dat ieder rechtchapen Nederlander bezit, en in de Geschiedboeken des Vaderlands zal bezwaarlijk een tweede voorbeeld gevonden worden, dat men de geruststelling van vreemde Vorsten omtrent in Nederland voorgedragen wetten noodig achtte.

— Nooit toch had er onder de Koninklijke regering van Oranje zoodanige vernedering plaats. En ook onze Katholieke medeburgers moeten hetzelfde leedgevoel mede ondervinden, want ook zij streden onversaagd mede onder de roemrijke vanen van wijlen U. M.'s heldhaftigen Vader, in de velden van *Quatre-Bras* en *Waterloo*. Oranje voerde Neerlands Leeuw tot onder de muren van *Parijs*; daar reikte Ur. Ms. beminde Oom, Z. K. H. Prins Frederik, in naam van Neerlands Koning, onderscheidingsteekenen uit aan Neerlands Roomsche en Onroomsche dapperen. Oranje verpletterde met dezelve in tien glorievolle dagen de Strijdmagt van het overmoedige *Belgie* en nog is Roomsche en Onroomsche bereid, om U. Ms. dierbaar Stamhuis, aan de Eer des Vaderlands zoo nauw verbonden, krachtdadig te ondersteunen tegen wie het ooit zoude durven wagen die eer of onafhankelijkheid, 't zij regtstreeks of maar zijdelings aan te randen.

Maar men verwarre geene Kerk, geene Godsdienst met den Staat: — voor dezen laatste immers zijn allen één, allen hebben als zonen van datzelfde Rijkgezins één gemeenschappelijk belang, bij gelijke regten en gelijke lasten, onder éénzelfde Bestuur, éénzelfden geliefden Oranje-vorst.

Dit gevoelde het afgetreden Ministerie diep, en, van het hof van Rome dat zich beleedigende taal jegens Nederland liet ontvallen, werd onverwijd U. Ms. gezant teruggedroepen; — maar naar datzelfde Hof wordt nu een Buitengewoon gezant, een minister afgezonden, om verschoonende woorden te spreken over eenen maatregel, in eigen doezem genomen, die hier het geschokt nationaal gevoel zal heeten te bevredigen en waaromtrent het vreemden onverschillig mag zijn, hoe die geformuleerd worde of hoe men overigens hier zoodanigen maatregel of voordragt van Wet ook verkies te beoordeelen.

Wij Sire! weten geene woorden te vinden, die naar waarheid onze verontwaardiging over dusdanige handelwijze op gepaste wijze kunnen uitdrukken.

Sire! wanneer het Nederlandsche volk, Uw volk dergelijke beleediging jegens Koning en Vaderland zonder voldoening moet verduren, wie zal dan de grenzen bepalen hoe ver die vernedering gaan mag?

Sire! wij doen in het volle besef onzer aanbankelijkheid, beroep op U. Ms. zinspreuk: IK ZAL HANDHAVEN en verzoeken allereerbiedigst, maar tevens openhartig en dringend, dat het U. M. goedgunstig moge behagen, het nu *werkelijk* en meer dan ooit geschokt nationaal gevoel te bevredigen, door zulke maatregelen als waartoe de Koninklijke praerogativen het heilig regt geven en als door U. M. als onschendbaar Neerlands Koning, en als doorlachtige telg van het roemrijk Stamhuis van Oranje, oirbaar en voegzaam zullen geoordeeld worden, 't Welk doende,

Bij Kon. besluit van 29 Julij jl., is goedgekeurd het op 13 Julij jl. door de Prov. Staten van Zuid-Holland vastgestelde Reglement op de uitoefening der jagt en visscherij in die provincie.

Z. Exc. de baron von Steinberg, minister van Z. M. den koning van Hanover bij de hoven van Nederland en Belgie, zal zich morgen naar Brussel begeven, om aldaar eenigen tijd te verblijven.

Heden morgen ten 4 ure is uit de residentie gemarcheerd het 3e. batt. van het reg. grenadiers en jagers, onder commando van den majoor Darmoulin, zijnde het batt. jagers, terwijl terzelfder tijd uit Delft is gemarcheerd het 1e. batt. van het reg. zijnde het batt. grenadiers, onder commando van den majoor Simons, beide zich begevende naar het kamp te Zeijst.

De plegtige openbare zitting ter installatie van den heer Mr. T. F. Karsboom, door Z. M. benoemd tot advocaat-generaal bij het Provinciaal Gerechtshof in Noord-Holland; zal op Woensdag, 17 dezer, des namiddags ten half twee ure plaats hebben.

Wij voldoen gaarne aan het verzoek van den heer J. F. L. Abresch, predik. bij de Herv. Gem. te Alkmaar, door, namens hem, ons berigt uit Alkmaar, voorkomende in ons N°. 67, in dier voege te rectificeren, dat door de predikanten het voorstel is gedaan, dat de algem. kerkeraad zich wende tot de 2de kamer, om de wet op de kerkgenootschappen, behoudens de noodige wijzigingen en veranderingen, te doen aannemen, welk voorstel echter met eene zeer geringe meerderheid is afgewezen. Overigens zou in den kerkeraad niets vastgesteld en dus ook niets besloten zijn geworden, het uitnodigen van de gemeente tot het teekenen van een adres van adhaesie.

De Synode der Nederl. Herv. Kerk heeft in een haren vergaderingen ter hand genomen het door de Syn. Commissie ter tafel gebragte concept-reglement op het

examen en heeft hetzelfde gewijzigd. De behandeling van het reglement op het beheer, hetwelk mede in een uitgewerkt concept was voorgesteld, is wegens de velerlei werkzaamheden ook dit jaar naar eene volgende Synode verwezen, nadat daarover een zeer belangrijk rapport was uitgebragt. Met groot genoegen heeft de synode kennis genomen van het bericht, dat de kerk te Turijn voltooid en daartoe hier te lande de aanmerkelijke som van f 22.256 was bijeengebragt. De zitting van de synode is op den 6den dezer gesloten.

Naar wij van eene goed ingelichte zijde vernemen, zoude het voornemen bij het stedelijk bestuur van Breda en de geheele burgerij mitgaders ook bij alle in die stad aanwezig zijnde corporatiën bestaan, om de ten dezen jare invallende feesten ter gelegenheid van het 25jarig bestaan aldaar der Koninklijke Akademie voor de zee- en landmagt, op eene allezins plegtige en luisterrijke wijze te vieren op maandag, dinsdag en woensdag 26, 27 en 28 september e. k. terwijl op zondag den 25sten dier maand de te dier gelegenheid uitgeschrevene Tentoonstelling van voorwerpen van Nijverheid en kunst alhier zoude geopend worden.

Zoo wij meenen zouden die feesten hoofdzakelijk bestaan in: 1. Een prachtige optocht naar het Akademiegebouw, om aldaar aan die voor Land en Stad zoo zeer belangrijke instelling hulde te brengen, onder aanbidding van een sierlijk en kostbaar bewijs van aandenken en erkentelijkheid door deze Stad en de algemeene burgerij tot dat einde bestemd. 2. Een muziekfeest, waartoe alle in den lande bestaande muzikkorpsen der dienstdoende schutterij zijn uitgenoodigd geworden, en 3 in onderscheidene volksspelen en vermakelijkheden, terwijl 4 het feest door een prachtig vuurwerk zoude worden besloten. N. N. B.

** Uit Tholen schrijft men aan de *Kerkelijke Courant* dat vele vrouwen teekenen op het adres vóór de wet op de kerkgenootschappen. Uit LEIJDEN vernemen wij, dat het plan tot zoodanig adres is mislukt, omdat het overleg tusschen de leeraars der verschillende protestantsche gezindheden niet kon leiden tot die eenstemmigheid, die zich bij het teekenen der adressen tegen de Bisschoppelijke hiërarchie zoo aandoenlijk bij afgescheidene en niet afgescheidene geloofsgenooten vertoonde, maar na het verkiezingswerk, helaas! is verbroken door het bedoeld wets-ontwerp.

** Men meldt ons uit LEIDEN, 13 Aug.: Heden morgen ten half acht ure passeerde deze stad het bataillon jagers, komende van 's Hage, en bestemd naar Alphen, om verder in de volgende week het kamp bij Zeist te betrekken. Omstreeks tien ure kwam van Delft het bataillon grenadiers aan, om alhier te worden ingekwartierd en morgen naar Bodegraven te vertrekken met dezelfde bestemming. De kommandanten en onderscheidene officieren van de alhier in bezetting liggende korpsen rijdende artillerie en infanterie haalden het regiment in, voorafgegaan door het korps artillerie-muziek, en trokken alzoo te zamen naar het plein de Ruïne, waar de biljetten tot huisvesting werden afgegeven. Tot veraan genaming der ingezetenen zal het muzikkorps van het binnengerukt regiment zich heden avond op de Breedstraat doen hooren.

** Onze ZUTPHENSCHÉ correspondent meldt ons het volgende: In de nabijheid van het Pruisische landstadje Wessem, gelegen een paar uren over de grenzen, niet ver verwijderd van Winterswijk, heeft men eene nieuwe steengroeve ontdekt. De steensoort moet in kwaliteit de Bentheimersteen zeer nabij komen. De volksverleering van dat stadje zegt, dat uit steenen, die daar gegraven werden, het kerkje gebouwd werd, en wees nog altijd eene zoogenaamde *Steenkuil* aan, zonder dat het tot nu toe mogt gelukken de ader terug te vinden. Men beweert, dat de Overijsselsche Kanalisatie-maatschappij deze groeve zal trachten te exploiteren, om de steenen voor straatweg te laten dienen.

* Men meldt ons uit DRUTEN: Dat door heeren Gedeputeerde Staten van Gelderland goedgekeurd is de door dat gemeentebestuur gedane instelling eener nieuwe vrije jaarmarkt voor vee enz. te Druten, op Donderdag na den 3 October, dus in 1853 op den 6den dier maand invallende, waardoor echter geene verandering in het houden van de drie aldaar bestaande bloeiende markten is gemaakt.

§ Uit BREDA wordt ons het volgende medegedeeld: Bij den grooten ernst, waarmede tegenwoordig al de politieke zaken behandeld worden, als een gevolg van de hangende liefde-wet op de kerkgenootschappen, kan het voorzeker niet ongeraden zijn, voor een oogenblik de lachspieren in beweging te brengen van vele ontvreden' gezigten, die, met angst en kommer, de waarschijnlijke aanneming van dat schoone wets-ontwerp te gemoet zien. — Zie hier, wat we te vermelden hebben: —

Vrijdag avond had bij onze kiezers-vereeniging eene bijeenkomst plaats van kiezers voor den gemeenteraad, met het doel, om eene lijst op te maken van negen personen, waaruit later een kandidaat voor dien raad zou worden geproclameerd. Slechts een dertigtal leden der vereeniging waren opgekomen, doch daarmede vereenigde zich een 20 à 25tal vreemde gezigten, althans kiezers, niet gewoon aan dit voorbereidend kieswerk deel te nemen. Deze laatste, allen met klokke acht, het uur der oproeping, trouw present, zaten daar gerust en tevreden, onder het genot van een glaasje bier, het oogenblik der stemming af te wachten, toen onverwacht een lid der vereeniging het woord vroeg, en aan commissarissen het voorstel deed, om art. 20 van het reglement der vereeniging in toepassing te brengen, door van elk der opgekomen' kiezers, geene leden zijnde, tien centen *entrée* te vorderen. Dit gaf een oogenblik verwarring, en niet zonder tegenspraak van eenige aanwezenden, werd door commissarissen aan dat voorstel gevolg gegeven. Maar nu nam de grap een aanvang: die goede lieden, men weet niet, uit welke hoeken en kanten der stad bijeengerakeld, begonnen deels te hoesten, deels scheeve gezigten te trekken; sommige tastten dadelijk in den zak, maar velen vonden dien leëg, en meenden daarom het hazenpad te kiezen, toen nog te goeder oogenblik een edelmoedig vriend, men zegt de aanvoerder van dat troepje, opstond, en verklaarde, al dat *entrée*-geld voor zijne rekening te nemen, die dan ook, omdat de president der vergadering hem niet borgen wilde, maar werk kreeg, bij het stemmen dier goede menschen, elke reis een dubbeltje op de tafel neder te leggen. Daarop ontstond eene spanning onder de aanwezigen over hetgeen er volgen zoude, doch bij het openen der briefjes bleek alras het doel dezer buitengewone *manoeuvre*, want de uitslag der stemming was, dat iemand, die een paar dagen tevoren, bij een ander gezelschap hier ter stede op aanbeveling van zekeren Don Quichot tot kandidaat voor den gemeenteraad was geproclameerd, met een gelijk getal stemmen, als hem aldaar te beurt viel, men meent 29, boven aan de lijst van het negental werd geplaatst. Hiermede liep de grap onder veel gelach ten einde, maar hoezeer wij ze ook slechts als eene grap vermelden, mag ze toch tevens wel een' wenk heeten voor de vrienden van constitutionnelen zin, die door hunne flauwheid bij de laatste verkiezing voor den Gemeenteraad hebben bewezen, waartoe hunne onverschilligheid voor een zóó gewichtig werk leiden kan. Hoedanig overigens de uitslag van de op handen zijnde verkiezing wezen moge, wij moeten alle handeligen, van welke partij ze ook komen, die het kiezerswerk ontsieren en vernederen, ten hoogste afkeuren, en wij kunnen niet nalaten, er bij te voegen, dat er voor iemand weinig vereerends in kan gelegen zijn, door behulp van zulke belagchelike *manoeuvres*, als wij hiervoren hebben vermeld, tot eene betrekking te worden geroepen, waarvan de opdracht uitsluitend behoort gegrond te zijn op de overtuiging van ieder braaf en welgezind kiezer.

▽ Uit MEPPÉL worden ons de volgende berigten gezonden:

Op 25 Augs. a. s. zal de Drentsche predikanten-vereeniging hare 7de gewone vergadering houden te Assen. Daarin zal in behandeling komen: de zendelingszaak in Drenthe; het ophalen der pachten ten bate van predikanten; de vraag of de predikant moet wachten dat hij bij den zieke geroepen wordt, of dat hij moet opsporen wie krank zijn? en of de predikant zich ook met staatkunde bemoeijen mag en zoo ja, in hoeverre en op welke wijze enz.? Over de beide laatste punten zullen de HH. Masman en Kamp en Damsté en Les-turgeon het woord voeren.

Te Hoogeveen is door den Raad der Gemeente tot schoolonderwijzer benoemd de heer A. Feis te Rottum, ofschoon deze niet op het door den schoolopziener voorgestelde 6tal voorkomt. De uitslag hiervan wordt verlangend tegemoet gezien.

Gedurende het eerste halfjaar 1853, zijn in de bank van leening te Meppel ter beleening aangeboden 4228 panden, waarop is beleend f 9662.07, terwijl de geloste panden gedurende dat tijdvak hebben bedragen 3728, waarvoor aan losgeld is betaald f 8440.03, die aan rente hebben opgebracht f 408.14.

Op den 11den Augustus zijn van den Helder met het Amerikaansche fregatschip *Isabella C. Jonas*, kapt. A. Jonas, naar Baltimore vertrokken 224 landverhuizers, deels uit Hollanders, deels uit Duitschers bestaande.

Bij Zr. Ms. besluit van den 11 Augustus 1853, n°. 84, is mr. G. L. Kniphorst, op zijn daartoe gedaan verzoek, eervol ontslagen als notaris te Meppel.

Bij Zijner Majesteits besluit van den 11den Augustus 1853, n°. 85, zijn benoemd tot notarissen: ter standplaats Tilburg, J. A. Daamen, thans griffier van het kantongereg aldair: ter standplaats Capelle, R. Middelkoop, thans burge-

meester der gemeenten Capelle en Vrijhoeven ter standplaats Oisterwijk, J. A. Ramaer, can-notaris te Berlicum.

AAN ONZE LEZERS BUITEN DE STAD.

Wij meenen onze lezers buiten de stad te moeten schooning vragen voor de vele drukfouten, die gebleven in het Verslag der zitting van de Staten-Generaal van g. De zitting was zoo laat afgelopen en het Verslag uitgebreid, dat, wilde onze Courant niet op de post bli-
liggen, zij voor een groot gedeelte on gecorrigeerd m- worden afgedrukt.

Advertentiën.

Speciale Behandeling

van

ZENUW-ZIEKTEN,

door den eenigen bezitter van het middel van den
WEL-EERW. PATER BONYVER.

Radicale genezing van vallende ziekte, moederweën, hoofdpijn, asthma, lamheid, rheumatische en alle zenuw-ziekten. Consultat- kan schriftelijk genomen worden met franco brieven. Het midd- is slechts te bekomen bij den heer NISSEN buiten de Keulse poort, bij Brussel, Keizerstraat 29. (53)

Bij JOH. NOMAN EN ZOON te Zalt-bommel is va- de pers gekomen en alom te bekomen:

J. OLIVIER, Tafereel van Oost-Indië, voor jon- gelieden van beiderlei kunne, met 90 fraaije, kopere platen; — postformaat in 2 linnen prachtbanden. f 3.90

OUWERSLOOT EN LASTD AGER,

Nieuwe bloemen van Nederlandsche dichtkunst, voe- de jeugd, met 5 fraaije staalplaten, in linnen pracht- band. f 1.80.

Idem voor schoolgebruik, zonder platen, f 0.90.

E. WARBURTON, De halve maan en de Kruis, of waarheid en verdichting op reizen in het Oosten. Met eene voorrede van Dr. W. R. VAN HOËVELL; groe- 8°, met vele fraaije platen, in 2 deelen compleet. f 7.20 (54)

Prijs-Courant der Effecten.

AMSTERDAM, 13 Augustus 1853.

Nederland. Pct.		Rusland.	
Ned. W. Schuld. 2 1/2	63 3/4 1/2		Pct.
Dito Certificat. 3	76 1/2 1/2	Hope 1798/1816	5
Dito dito 4	95 1/2	Dito 1828/1829	5
O. I. Leening. 4		Cert. 1831/1838	5
Amort. Syndic. 3 1/2		Dito Dito	4 1/2
Hand.-Maats. 4 1/2		Dito Hope	4
Belgie.		Dito <i>Staghts</i>	4
Certificaten. 2 1/2		Dito dito te Ser.	4
D ^e Rothschild. 2 1/2	53	Inscr. Assig.	6
Frankrijk.		Certific. dito.	6
Obligatiën. 3		Polen.	
Spanje.		Obligatiën	4
Nieuwe	1 23 1/2	Oostenrijk.	
Dito Buitent.	3	Metalliek	5 82 1/2 1/2
D ^e Binnenl. ^o m.	3 43 1/2	Dito bet. Amst.	5 95 1/2 1/2
Bew. Sp. Com.		Dito letter B.	5 95 1/2 1/2
Amort. Schuld.		Dito 1847	5 42 1/2 1/2
Portugal.		Dito 1851/1852	2 1/2 42 1/2 1/2
Londen	5		
Dito nieuwe	4 39 1/2 1/2		

Mex te Londen 3 pct. 26 1/4; dito Onh. 26 1/8.

Wegens de heden plaats hebbende wedstrijd op het IJ, wa- de beurs zeer weinig bezocht en alzoo bijna geen handel.

FRANKFORT, Vrijdag 12 Aug. 5 pct. Metalliek 86 1/2; W. Loten fl 250, 126; W. Bank-aktien 1544; 3 pct. Spanje 43 1/2; dito 1 pct. 23 1/2; wissel op Ween. 109 1/2. De markt was algemeen gunstiger gestemd.

LONDEN, Vrijdag 12 Augustus. Consols op tijd 98 1/2; Mexico N. 3 pct. 26 1/2; Sardinie 5 pct. 96 3/4; Gren. Uitg. 9; Spanje 1 pct. 23 1/2; dito Certific. 6 1/2; Portugal 4 pct. 43 1/2.

PARIS, Vrijdag 12 Augustus. Fr. 4 1/2 pct. tijd 104.60; dito 3 pct. op t. 80.50; Spanje binn. 3 pct. 43; dito 1 pct. 23; N. Metall. 96 1/2; Piemont 97.50.

MADRID, Dingsdag 9 Augustus. Spanje binn. 3 pct. 43 1/2; dito nieuwe 1 pct. 23 1/2; Certificaten 3 1/2.

WEENEN, Vrijdag 12 Augustus. Nieuwe Metall. 94 1/2; dito Lett. B. 103 1/2; N. Bankact. 1407; Lomb. 5 pct. 98 1/2; Lot. v. fl. 250 137 1/2; wissel Lond. 10.41; dito Parijs 128 1/2; Zilver 9 1/2.

Bij JOH. NOMAN EN ZOON, te 's Gravenhage.